BESCHIKKING VAN DE COMMISSIE

van 16 december 1998

betreffende steun van Duitsland ten gunste van Addinol Mineralöl GmbH i.GV en Addinol Lube Oil GmbH & Co. KG

(Kennisgeving geschied onder nummer C(1998) 3867)

(Slechts de tekst in de Duitse taal is authentiek)

(Voor de EER relevante tekst)

(1999/647/EG)

DE COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, inzonderheid op artikel 93, lid 2, eerste alinea,

Na alle belanghebbenden overeenkomstig artikel 93, lid 2, eerste alinea, te hebben aangemaand hun opmerkingen te maken, en gezien deze opmerkingen,

Overwegende hetgeen volgt:

I

Bij beschikkingen van 20 november 1996 ([1]) en 4 juni 1997 ([2]) heeft de Commissie reddingssteun goedgekeurd ten gunste van Addinol Mineralöl GmbH, hierna „Addinol Oud" genoemd. Bij brief van 4 september 1997 verzocht de Commissie om meer informatie, nadat in persartikelen melding was gemaakt van geruchten in verband met de privatisering van Addinol Oud. Duitsland antwoordde daarop bij brief van 1 oktober 1997. Bij een bezoek van vertegenwoordigers van de Commissie op 12 december 1997 aan Addinol in Berlijn, hebben vertegenwoordigers van de Bondsregering en van de Bundesanstalt für vereinigungsbedingte Sonderaufgaben, hierna „BvS" genoemd, vragen in verband met die persberichten beantwoord. Na de gesprekken in Berlijn heeft Duitsland bij brief van 18 februari 1998 bijkomende inlichtingen over nieuwe steunmaatregelen ten bedrage van 59,9 miljoen DEM verstrekt en een herstructureringsplan ingediend.

Op grond van de verstrekte informatie besloot de Commissie op 25 februari 1998 de procedure van artikel 93, lid 2, van het EG-Verdrag in te leiden wegens twijfel aan de verenigbaarheid van deze steunmaatregelen met de gemeenschappelijke markt. Dit besluit en de motivering ervan werden Duitsland medegedeeld bij brief van 17 maart 1998, waarvan de inhoud in het *Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen* ([3]) werd bekendgemaakt. Op dat ogenblik gaf de Commissie deze procedure het nieuwe nummer C 18/98. Voorts werd alle belanghebbenden verzocht binnen een maand na de bekendmaking hun opmerkingen kenbaar te maken.

Bij brief van 2 april 1998 (ingeschreven op 3 april 1998) en bij brief van 15 april 1998 (ingeschreven op 16 april 1998) antwoordde Duitsland op de brief van de Commissie van 17 maart 1998. Bij brief van 23 april 1998 verzocht de Commissie Duitsland om bijkomende inlichtingen, die bij brief van 8 mei 1998, (ingeschreven op 11 mei 1998) werden verstrekt. Op een bijeenkomst van vertegenwoordigers van de Commissie en van de Bondsregering op 13 mei 1998 verschafte Duitsland nog nadere gegevens. Op aanvullende vragen, gesteld bij brief van 15 juni 1998, werd bij brief van 29 juni 1998 (ingeschreven op dezelfde dag) geantwoord. Op 13 juli 1998 diende Duitsland nog bijkomende antwoorden in. De Commissie verzocht op 4 augustus 1998 om meer gegevens, die bij brieven van 14 augustus 1998 (ingeschreven op 17 augustus 1998) en 18 augustus 1998 (ingeschreven op 28 augustus 1998) werden verstrekt. Daarna heeft de Commissie Duitsland op 7 september 1998 nog vragen gesteld die bij brieven van 18 september 1998 (ingeschreven op dezelfde dag) en 30 september 1998 (ingeschreven op 1 oktober 1998) werden beantwoord. Duitsland verstrekte bijkomende gegevens op 1 oktober 1998 (ingeschreven op 2 oktober 1998), op 16 oktober 1998 (ingeschreven op 19 oktober 1998), op 28 oktober 1998 (ingeschreven op 29 oktober 1998) en op 4 november 1998 (ingeschreven op dezelfde dag).

Na de inleiding van de procedure zijn op 16 juli 1998 opmerkingen van de onderneming Fina Deutschland GmbH, hierna „Fina" genoemd, binnengekomen. Op 4 augustus 1998 heeft de Commissie vragen gesteld aan Fina, die bij brief van 26 augustus 1998 (ingeschreven op dezelfde dag) werden beantwoord.

Bij brief van 20 juli 1998 (ingeschreven op dezelfde dag) verklaarde de Duitse regering dat zij geen vertaling van de brief van Fina behoefde. Bij brief van 10 augustus 1998 (ingeschreven op 11 augustus 1998) diende Duitsland zijn antwoord op de brief van Fina in.

Volgens de beschikbare informatie is een deel van de steun (lening van 7 miljoen DEM) reeds uitbetaald, hoewel de Commissie nog geen uitspraak heeft gedaan over de verenigbaarheid ervan met de gemeenschappelijke markt.

II

Addinol Oud werd op 1 juni 1990 in het kader van de splitsing van de voormalige staatsonderneming Hydrierwerk Zeitz

([1]) Steunmaatregel van de staten N 78/96, brief van 4 december 1996.
([2]) Steunmaatregelen van de staten N 225/97 en N 70/97, brief van 20 juni 1997.
([3]) PB C 186 van 16.6.1998, blz. 7.

opgericht. De privatisering gebeurde in 1994 (de contracten werden op 2 mei en 16 augustus 1994 ondertekend), waarna de activiteiten door Innovatieve Umwelttechnieken GmbH (IUG) werden overgenomen.

Addinol Oud omvatte Addinol Mineralöl en de beide dochterondernemingen Addinol Vertriebs GmbH en Addinol Dienstleistungs GmbH.

Op 23 oktober 1997 diende Addinol Oud een faillissementsaanvrage in. Op 15 december 1997 werd een nieuwe vennootschap (opvangvennootschap) opgericht onder de naam Schmieröl Krumpa GmbH & Co. KG. Deze naam werd later gewijzigd in Addinol Lube Oil GmbH & Co. KG, hierna „Addinol Lube" genoemd. De opvangvennootschap nam op 16 december 1997 enkele aandelen Addinol over. Zij zal de daartoe behorende vermogensbestanddelen zoals terreinen en installaties alsmede de dochteronderneming Addinol Dienstleistungs GmbH van de curator overnemen. Addinol Lube is eigendom van de beleggingsvennootschap BVT Holding GmbH & Co. KG, met 24% van de aandelen, en van de heren Wildegger, Streletz en Koehn, met 76% van de aandelen. De opvangvennootschap is een KMO.

Addinol Oud was in de sector smeerolie werkzaam en produceerde in hoofdzaak basisoliën, olie voor personenauto's en dieselmotoren en olie voor hydraulische installaties. De opvangvennootschap Addinol Lube heeft het raffineren van olie opgegeven en houdt zich nog uitsluitend bezig met het mengen en de verkoop van smeerolie. In 1997 bedroeg de omzet inzake smeerolie 43,945 miljoen DEM, waarvan ongeveer 70% in Duitsland en 20% in Estland werd behaald. In 1997 had Addinol Oud meer dan 500 werknemers in dienst. Bij Addinol Lube zijn thans 75 werknemers werkzaam (waarvan 12 in de dochteronderneming Addinol Mineralöl Marketing OÜ in Estland); voor het jaar 1998 wordt een omzet van ongeveer 36 miljoen DEM verwacht. Addinol is gevestigd in Saksen-Anhalt.

III

Addinol heeft in het verleden verscheidene malen steun gekregen.

In het kader van de privatisering ontving Addinol Oud in de periode 1994-1996 van de BvS subsidies ten bedrage van 91,7 miljoen DEM om verliezen te dekken. Daarenboven verleende de deelstaat Saksen-Anhalt een 100%-borgstelling voor een investeringslening van 40 miljoen DEM en nam hij de kosten voor het wegwerken van lasten uit het verleden die dateren van vóór 1 juli 1990 over (van de vordering tot betaling van de vóór 1 juli 1990 opgelopen schulden ten bedrage van 220,6 miljoen DEM werd afstand gedaan; oude schulden ten bedrage van 25 miljoen DEM bleven als verplichting binnen de onderneming). In haar beschikking van 5 juli 1997 heeft de Commissie vastgesteld dat deze maatregelen in hun geheel onder de Treuhand-regelingen vielen [4].

Wegens de aanhoudende moeilijkheden van Addinol Oud verleende de BvS reddingssteun in de vorm van een lening van 10 miljoen DEM, tegen een rente van 7% en met een looptijd tot 30 april 1997. Addinol Oud geraakte in het najaar van 1996 in een acute liquiditeitscrisis, waarom de BvS sedert eind 1996 op zoek was naar een nieuwe investeerder. De looptijd van de eerste reddingskredieten moest worden verlengd en verdere reddingssteun was noodzakelijk, omdat het zoeken naar een investeerder meer tijd vergde dan oorspronkelijk werd verwacht. De tweede toegestane steunmaatregel bestond uit leningen voor een totaal bedrag van 18 miljoen DEM (tegen een rente van 7% en met een looptijd tot 30 juli 1997), waarvan slechts 12 miljoen DEM daadwerkelijk werd uitbetaald.

In het raam van de herstructurering zullen Addinol Oud en Addinol Lube steun in de vorm van subsidies ontvangen voor een totaal bedrag van 59,9 miljoen DEM (29,95 miljoen DEM van de deelstaat Saksen-Anhalt en 29,95 miljoen DEM van de BvS). Daar van de bijdrage van de deelstaat een bedrag van 12,85 miljoen DEM uit de middelen van de goedgekeurde regionale steunregeling „Gemeinschaftsaufgabe Verbesserung der regionalen Wirtschaftstruktur" wordt geput, beloopt de totale omvang van de in het raam van de afsplitsingsconstructie aangemelde en door de Commissie goed te keuren steunmaatregelen 47,05 miljoen DEM. In dit bedrag is een voor 50% door de BvS en voor nog eens 50% door de deelstaat Saksen-Anhalt gefinancierde lening van 3 miljoen DEM aan de curator opgenomen, die reeds in december 1997 werd uitbetaald en waarvan reeds bij de inleiding van de procedure melding werd gemaakt.

De steun ten bedrage van 59,9 miljoen DEM is bestemd voor de volgende doeleinden:

— 28,6 miljoen DEM voor de financiering van investeringen,

— 10,7 miljoen DEM voor verliescompensatie,

— 5 miljoen DEM voor verliezen van de oude menginstallaties (tijdens de overgangsperiode in 1998),

— 4,3 miljoen DEM als werkkapitaal,

— 11,3 miljoen DEM voor de sluiting van oude installaties.

Een bedrag van 5 miljoen DEM als compensatie voor de verliezen van de oude menginstallatie, tot de bouw van een nieuwe installatie, en een bedrag van 11,3 miljoen DEM voor de sluiting van oude installaties worden aan Addinol Oud betaald terwijl de rest van 59,9 miljoen DEM naar Addinol Lube gaat.

Bij brief van 18 september 1998 deelde Duitsland de Commissie mede dat bijkomende steun noodzakelijk zou zijn om de met de oude menginstallatie ontstane verliezen te financieren. In antwoord daarop zag Leuna Werke GmbH, een onderneming die in handen van de BvS is, af van vorderingen ten bedrage van 9,3 miljoen DEM op Addinol Oud. Er werd nog niet uitgemaakt of Leuna Werke GmbH door de BvS of de deelstaat Saksen-Anhalt schadeloos moet worden gesteld. Dit bedrag van 9,3 miljoen DEM was bij de inleiding van de procedure niet bekend en is geen voorwerp van de onderhavige beschikking. Bij brief van 4 november 1998 werd de aanmelding van deze bijkomende steun ingetrokken.

[4] Zie de beschikkingen van de Commissie inzake de steunregelingen NN 108/91, E 15/92 en N 768/94 van de Treuhandanstalt.

IV

Zoals reeds vermeld heeft de Commissie na de inleiding van de procedure opmerkingen van derden ontvangen.

Fina is een dochteronderneming van het Petrofina-concern. Haar commerciële zetel is gevestigd in Frankfurt-am-Main en zij is in hoofdzaak actief op de markten voor de levering, verkoop en marketing van geraffineerde brandstoffen, alsmede in de productie, de verkoop en de marketing van smeermiddelen, met inbegrip van de detailhandel in tankstations en de verkoop aan industriële afnemers in Duitsland. De onderneming houdt zich ook bezig met de verkoopbevordering van petrochemische en aanverwante producten. In 1997 behaalde zij een omzet van in totaal 2 743 miljoen DEM en een winst van 1,7 miljoen DEM. In datzelfde jaar waren bij Fina 249 werknemers werkzaam, tegen 275 in 1996.

Fina heeft betoogd dat de smeermiddelenmarkt waarop Addinol Lube werkzaam is, met een aanzienlijke teruggang wordt geconfronteerd. Volgens Fina viel in de eerste vier maanden van 1998 een teruggang met 4,4% te noteren. Addinol Lube zou volgens haar een plaatsgebonden onderneming zijn, die geen toegang tot de nieuwe technieken heeft en derhalve niet in staat is op een hoogtechnologische internationale markt te overleven. Een bijkomend probleem voor Addinol Lube zou erin bestaan dat bij het herstructureringsplan geen partner met ervaring in de industrietak betrokken is. Ten slotte zou Addinol Lube voor haar grondstoffen grotendeels afhankelijk zijn van derden, terwijl de belangrijkste concurrenten verticaal geïntegreerd zijn.

Volgens de beweringen van Fina waren de prijzen van Addinol bij bepaalde contracten tot 20% lager dan die van de concurrenten. Dit kostenvoordeel zou mogelijk zijn gemaakt door een verkooppolitiek die werd gefinancierd met steunmaatregelen zoals de reddingssteun van 28 miljoen DEM. Dit kostenvoordeel zou Addinol Lube in staat hebben gesteld haar marktaandeel in de periode van 1994 tot 1998 te verdubbelen. Een bewijs voor deze bewering kon Fina desgevraagd niet overleggen. Fina vreest dat Addinol Lube met de nieuwe herstructureringssteun van 59,9 miljoen DEM haar marktvervalsende strategie zal kunnen voortzetten. Voorts bestaat er volgens Fina op de markt voor mengproducten en additieven een overcapaciteit. Ten slote is Fina van oordeel dat steun van 60 miljoen DEM op zichzelf voldoende is om de markt ernstig te vervalsen, nu de totale omzet van Fina op de smeermiddelenmarkt slechts ongeveer 70 miljoen DEM bedraagt.

Fina staat in wezen op het standpunt dat de bijdrage van de investeerders aan het herstructureringsplan te gering is.

Fina concludeert hieruit, dat niet is voldaan aan de criteria van de communautaire kaderregeling voor reddings- en herstructureringssteun aan ondernemingen in moeilijkheden en dat de herstructureringssteun aan Addinol Lube niet mag worden goedgekeurd.

In een brief van 10 augustus 1998 heeft Duitsland als volgt op de opmerkingen van Fina geantwoord: Addinol Lube zal zich tot een rendabele onderneming kunnen ontwikkelen en door middel van de raffinaderij Koramo Kolin AG in de Tsjechische Republiek toegang tot grondstoffen zoals bijvoorbeeld basisolie hebben. Het argument van Fina dat alleen verticaal geïntegreerde ondernemingen op de markt kunnen overleven, kan Duitsland niet aanvaarden. Addinol Lube heeft volgens Duitsland niet alleen internationale contacten op het gebied van technische samenwerking, maar kan ook bogen op een aanzienlijke uitvoer. Wat de partners met ervaring in de industrietak betreft, wijst Duitsland erop dat de drie investeerders voorheen leidinggevende functies in de onderneming hebben bekleed en dat de afnemers van Addinol Lube industriële partners zijn. Ook de bewering van Fina betreffende het agressieve marktgedrag van Addinol Oud op grond van het feit dat haar prijzen gesubsidieerd zouden zijn, wordt door Duitsland tegengesproken. Hetzelfde geldt voor Addinol Lube in de toekomst. In verband met de beweerde verdubbeling van het marktaandeel heeft Duitsland cijfers overgelegd waaruit blijkt dat het aandeel van Addinol Oud op de Duitse markt is verminderd van 4,51% in 1995 tot 4,24% in 1997. In enkele marktsegmenten zoals bijvoorbeeld motorolie heeft Addinol Oud echter haar marktaandeel kunnen vergroten van 2,69% tot 3,3%. Ook zou Addinol geen dumpingprijzen hebben toegepast en in de periode van de beweerde mededingingsvervalsing zelfs enkele klanten hebben verloren. Bovendien zou de staatssteun de mededinging niet vervalsen omdat de marktaandelen van Addinol Lube in Duitsland en op internationaal niveau onbeduidend zijn. Ten slotte merkte Duitsland op dat de steun tot het voor de herstructurering noodzakelijke minimum beperkt was gebleven.

Duitsland heeft in verscheidene brieven beklemtoond dat de bijdrage van de investeerders als aanzienlijk dient te worden beschouwd.

V

Bij de inleiding van de procedure heeft de Commissie de volgende bezwaren gemaakt tegen de beide reeds goedgekeurde maatregelen tot toekenning van reddingssteun en tegen de nieuwe steun in het kader van de afsplitsingsconstructie.

a) **Goedgekeurde reddingssteun**

Daar reddingssteun volgens de communautaire kaderregeling voor reddings- en herstructureringssteun (PB C 368 van 31.12.1994, blz. 12) in beginsel slechts eenmaal mag worden toegekend en Addinol Oud niettemin reeds tweemaal reddingssteun heeft ontvangen, sprak de Commissie haar twijfel erover uit of de in de jaren 1996 en 1997 goedgekeurde en uitbetaalde reddingssteun verenigbaar was met de gemeenschappelijke markt. Bovendien zou Duitsland de verbintenis die dit land naar aanleiding van de tweede beschikking van de Commissie was aangegaan, om de onderneming niet opnieuw reddingssteun te verlenen, niet zijn nagekomen. Duitsland heeft namelijk in december 1997 aan de curator van Addinol Oud bijkomende steun van 3 miljoen DEM (door de deelstaat Saksen-Anhalt en de BvS) toegekend.

b) **Nieuwe steun**

Ten aanzien van de nieuwe steunmaatregelen ten bedrage van 59,9 miljoen DEM heeft de Commissie in twijfel getrokken of

— het herstructureringsplan de levensvatbaarheid van de onderneming op lange termijn kan waarborgen,

— de verleende steun tot het strikt noodzakelijke minimum beperkt is gebleven, en

— de bijdrage van de investeerders als aanzienlijk kan worden beschouwd.

VI

Toen de goedkeuring voor de eerste steunmaatregel in november 1996 en voor de tweede steunmaatregel in mei 1997 werd verleend, waren de BvS en de deelstaat Saksen-Anhalt van oordeel dat de onderneming met deze steun gered, en een faillissement voorkomen kon worden. De Commissie had geen aanwijzingen die toentertijd lieten vermoeden dat Addinol Oud in december 1997 een faillissement zou moeten aanvragen.

Het tweede pakket reddingssteun werd door de Commissie goedgekeurd nadat Duitsland de verbintenis was aangegaan dat in de toekomst geen reddingssteun meer zou worden verleend. Bij de inleiding van de procedure werd gesteld dat Duitsland deze verbintenis niet was nagekomen en dat Addinol Oud na de opening van de faillissementsprocedure in december 1997 een lening van 3 miljoen DEM had gekregen. Duitsland voerde in zijn reactie op de inleiding van de procedure aan, dat het bedrag van 3 miljoen DEM geen reddingssteun maar een voorfinanciering van herstructureringssteun was. Die zou nodig zijn om de productie met de oude menginstallaties te kunnen voortzetten. Bovendien zou het bedrag begrepen zijn in het totale steunbedrag van 59,9 miljoen DEM ten gunste van Addinol Lube. Dit argument komt geloofwaardig voor, aangezien het herstructureringsplan reeds was opgesteld en in oktober 1997 was beëindigd en de opvangvennootschap in december 1997 werd opgericht. Voor de oprichting van de nieuwe vennootschap was het volgens Duitsland een noodzaak dat Addinol Oud haar productie tijdelijk voortzette, om geen klanten te verliezen. In december 1997 was het herstructureringsconcept van het adviesbureau Arthur D. Little reeds voltooid. Zoals uit het herstructureringsplan valt af te lezen (details volgen hierna), was 5 miljoen DEM bestemd voor het in bedrijf houden van de oude menginstallaties. De oude installaties moeten in productie worden gehouden totdat de nieuwe menginstallaties gebruiksklaar zijn (volgens het herstructureringsplan rond einde 1999). Het in december 1997 uitbetaalde bedrag van 3 miljoen DEM was herstructureringssteun en maakte deel uit van de genoemde 5 miljoen DEM.

De Commissie heeft de procedure tegen de reeds goedgekeurde reddingssteun ingeleid, omdat zij vermoedde dat bijkomende reddingssteun was toegekend. Zoals uiteengezet, gaat het bij het in december 1997 uitbetaalde bedrag van 3 miljoen DEM om een voorfinanciering van herstructureringssteun. Dit betekent dat Duitsland zijn verbintenis geen bijkomende reddingssteun toe te kennen, is nagekomen. De bezwaren tegen een nieuwe toekenning van reddingssteun, die de enige reden waren om de procedure in te leiden ten aanzien van de oude reddingssteun, komen hiermee te vervallen.

Duitsland heeft evenwel nagelaten de toestemming van de Commissie voor de uitbetaling van de 3 miljoen DEM af te wachten en heeft daardoor inbreuk gemaakt op zijn verplichtingen ingevolge artikel 93, lid 3.

Duitsland heeft van de curator de uitbetaalde gedeelten van beide maatregelen tot toekenning van reddingssteun teruggevorderd.

VII

De maatregelen ten gunste van Addinol Oud en Addinol Lube moeten als steunmaatregelen in de zin van artikel 92 van het EG-Verdrag worden beschouwd, omdat zij door een lidstaat met openbare middelen zijn bekostigd, en zij door begunstiging van bepaalde ondernemingen de mededinging vervalsen of dreigen te vervalsen en het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloeden.

De door de BvS en de deelstaat Saksen-Anhalt verleende nieuwe steun werd als herstructureringssteun aangemeld. Hierbij kan de toepassing van de uitzonderingsbepaling van artikel 92, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag, „steunmaatregelen om de ontwikkeling van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid te vergemakkelijken, mits de voorwaarden waaronder het handelsverkeer plaatsvindt daardoor niet zodanig worden veranderd dat het gemeenschappelijk belang wordt geschaad", worden overwogen, aangezien het hoofddoel van de steun de herstructurering van een onderneming in moeilijkheden is. Dergelijke steun kan als verenigbaar met de gemeenschappelijke markt worden beschouwd, mits aan de criteria van de communautaire kaderregeling voor reddings- en herstructureringssteun aan ondernemingen in moeilijkheden, hierna „de kaderregeling" genoemd, is voldaan.

Bij de toepassing van de kaderregeling dient te worden bedacht dat deze in de regel niet geldt voor nieuw opgerichte ondernemingen (afsplitsingsconstructies) die de activa overnemen of huren van een onderneming die het voorwerp vormt van een faillissementsprocedure. Ten gunste van ondernemingen in de nieuwe deelstaten van Duitsland worden echter uitzonderingen op dit beginsel toegestaan, omdat de overgang van een planeconomie naar een markteconomie tot bijzondere problemen aanleiding geeft. De geringe omvang van het eigen vermogen is een typisch voorbeeld van de moeilijkheden waarmee ondernemingen zoals Addinol Lube, die op weg zijn naar de marktеconomie, te kampen hebben. Dergelijke moeilijkheden kunnen een reden zijn ook een nieuw opgerichte onderneming als een onderneming in moeilijkheden te beschouwen. Gezien deze bijzondere situatie en de rol die de BvS in dit overgangsproces speelt, kan in bepaalde gevallen steun aan ondernemingen die een vennootschap overnemen welke het voorwerp is van een faillissementsprocedure, als herstructureringssteun worden beschouwd. In dergelijke gevallen moeten de particuliere investeerders die eigenaar van de nieuw opgerichte vennootschap worden, in aanzienlijke mate aan de herstructurering bijdragen.

Wil de Commissie deze steun voor Addinol Oud en Addinol Lube overeenkomstig de kaderregeling kunnen goedkeuren, dan moet er een herstructureringsplan voorhanden zijn, dat aan bepaalde voorwaarden moet voldoen.

Herstel van de levensvatbaarheid op lange termijn

Het herstructureringsplan moet van zodanige aard zijn dat de rentabiliteit en gezondheid op lange termijn van de onderneming binnen een redelijk tijdsbestek kan worden gewaarborgd op grond van realistische veronderstellingen inzake de

omstandigheden waaronder de onderneming in de toekomst zal functioneren. In beginsel mag dergelijke steun slechts één keer worden toegekend.

Duitsland heeft een door het adviesbureau Arthur D. Little opgesteld gedetailleerd herstructureringsplan voor Addinol Lube overgelegd. Als kernpunt bepaalt het plan dat Addinol Lube het raffineren van olie staakt en zich op het mengen van hoogwaardige smeermiddelen, in het bijzonder motorolie, concentreert. Met het oog daarop wordt een volledig nieuwe oliemenginstallatie, met investeringskosten ter waarde van 28,6 miljoen DEM, gebouwd. Om geen klanten te verliezen, zal Addinol Lube tot de voltooiing van de nieuwe installatie gebruikmaken van de menginstallaties van Addinol Oud. Daarna worden de productie-eenheden van Addinol Oud volledig opgeheven en onherroepelijk stilgelegd. Het werkterrein van Addinol Lube zal aanzienlijk verschillen van de activiteiten van Addinol Oud, daar Addinol Lube geen olie meer zal raffineren. In de voor de jaren 1998 tot 2002 uitgewerkte prognoses van de resultaten wordt uitgegaan van winst vanaf 2000.

De als grondstof te gebruiken olie wordt geleverd door de raffinaderij Koramo Kolin AG. Koramo Kolin AG heeft hoogwaardige basisoliën ontwikkeld, die als basis voor de speciale oliën van Addinol Lube kunnen dienen. Met de beperking tot het mengen van olie en de stillegging van de oude raffinaderij zal de onderneming zich op haar kernspecialiteiten toeleggen en de hoge kosten als gevolg van niet-rendabele raffinageactiviteiten kunnen wegwerken.

Het herstructureringsplan gaat van de veronderstelling uit dat Addinol Lube haar omzet tussen 1998 en 2002 met ongeveer 70% kan vergroten. Deze basisveronderstelling in het door Arthur D. Little opgestelde plan is de onmisbare voorwaarde om de rentabiliteit van Addinol Lube op lange termijn te kunnen herstellen. Naar het oordeel van Duitsland is een dergelijke toename van de omzet om verscheidene redenen haalbaar, met name:

1. Addinol Lube is werkzaam in winstgevende niches van de smeermiddelenmarkt;

2. Addinol Lube staat bekend om haar hoogwaardige producten en haar betrouwbaarheid, en bezit een grote deskundigheid inzake de ontwikkeling, productie en verkoop van hoogwaardige smeermiddelen;

3. met de goedkeuring van de steun voor de nieuwe onderneming wordt de onzekerheid bij leveranciers en afnemers weggenomen en komt Addinol Lube in een positie dat zij nieuwe klanten kan werven. In het verleden kon een aantal contracten (bv. met […] (*)) niet worden uitgevoerd omdat de klanten wegens de onzekere toekomst van de onderneming vreesden hun leverancier te zullen verliezen;

4. de sterke toename van de omzet, in hoeveelheid product, bij Addinol Oud in Estland wettigt de verwachting dat de onderneming een veelbelovend uitvoerpotentieel heeft.

Volgens de kaderregeling dient de verbetering van de levensvatbaarheid voornamelijk voort te vloeien uit de interne maatregelen van het herstructureringsplan. Met externe factoren, zoals hogere prijzen en stijging van de vraag, waarop de onderneming slechts weinig invloed kan uitoefenen, mag alleen rekening worden gehouden indien de gemaakte marktveronderstellingen algemeen worden aanvaard.

Duitsland heeft toegegeven dat de smeeroliemarkt in Duitsland volgens de gegevens van het Statistische Bundesamt in de eerste vier maanden van 1998 in vergelijking met het vorige jaar met 3,8% is gekrompen. De eerder ongunstige vooruitzichten voor een omzetstijging op deze markten worden door deskundigen van de Commissie bevestigd. Huns inziens gaat het bij motorolie om rijpe markten met geringe winstmarges. Volgens gegevens van Wood Mackenzie European Downstream Oil Service van februari 1998 zal de smeeroliemarkt in de OESO-landen tussen 1996 en 2005 met 6% krimpen. Het herstructureringsplan berust derhalve op externe factoren, die niet algemeen aanvaard zijn.

Zelfs wanneer men buiten beschouwing laat dat een herstel van de levensvatbaarheid niet op externe factoren gebaseerd mag zijn, heeft Addinol Lube slechts weinig kans haar omzet volgens plan te verhogen.

1. De markt voor motorolie, waarop meer dan 50% van de omzet van Addinol Lube moet worden afgezet ([5]), is in Duitsland in de periode van april 1997 tot april 1998 met 10,5% gekrompen. Het herstructureringsplan gaat er niettemin uitdrukkelijk van uit dat de omzetstijging van Addinol Lube overwegend door een groei van de onderneming met 72% op de markt voor motorolie tot stand kan worden gebracht. Deze markt wordt klaarblijkelijk geconfronteerd met het probleem dat de tijd tussen twee olieverversingsbeurten bij motorvoertuigen wegens de toenemende oliekwaliteit steeds langer wordt. De ingetreden teruggang van het totale marktvolume is derhalve geen gevolg van seizoensschommelingen, doch eerder van structurele marktontwikkelingen. Duitsland werpt tegen dat slechts enkele segmenten van de motoroliemarkt, waarop Addinol Lube niet actief is, teruglopen. Het kon echter niet aantonen dat Addinol Lube segmenten van de motoroliemarkt en andere smeermiddelenmarkten met hoge groeipercentages bedient; er bestaan alleen plannen daartoe voor de toekomst. De aan dit argument van Duitsland ten grondslag liggende veronderstelling, dat Addinol Lube overwegend in winstgevende niches van de markt actief is, is bijgevolg niet overtuigend.

2. Een onderneming kan zich niet uitsluitend baseren op de goede kwaliteit van haar producten en haar deskundigheid op het gebied van onderzoek en ontwikkeling. Addinol Lube concurreert met belangrijke industriële ondernemingen zoals Shell, Exxon en Mobil, die alle in staat zijn hoogwaardige producten te vervaardigen. De kwaliteiten die als pluspunten van Addinol Lube worden aangehaald, moeten derhalve als basisvoorwaarden worden beschouwd om hoe dan ook te kunnen meeconcurreren.

3. Aangenomen mag worden dat Addinol Lube een groter aantal orders zou kunnen krijgen wanneer de juridische onzekerheid over de toekomst van de onderneming een-

(*) Sommige gedeelten van deze beschikking zijn bewerkt opdat geen vertrouwelijke gegevens worden bekendgemaakt. Deze gedeelten staan tussen vierkante haken en zijn aangegeven met een asterisk.

([5]) In de periode 1998-2002, waarin Addinol volgens het herstructureringsplan de raffinage en de verkoop van basisoliën zal staken.

maal zou zijn weggenomen. Rechtszekerheid met betrekking tot het voortbestaan van een onderneming is echter eveneens slechts een basisvoorwaarde om te kunnen meeconcurreren, en is zeker onvoldoende grond om een omzetstijging met 70 % op een rijpe of zelfs krimpende markt aan te nemen.

4. Wat het uitvoerpotentieel van de onderneming betreft, heeft Duitsland aangevoerd dat Addinol Lube 40 % van haar omzet behaalt uit uitvoer, in het bijzonder via haar dochteronderneming (Addinol Mineralöl Marketing OÜ) in Estland. Volgens Duitsland kennen de betrokken landen groeipercentages van meer dan 10 % (de marktsegmenten met dergelijke groeipercentages zijn niet gespecificeerd). De Commissie betwijfelt echter of zelfs in Oost-Europa aanzienlijke toenamen van de marktaandelen mogelijk zijn. Er zijn reeds sterke internationale en plaatselijke concurrenten op de betrokken markten actief. Voorts voert Addinol Lube aan, dat haar producten in Rusland worden aangeboden in tankstations van Lukeoil. De onderneming moest echter toegeven dat het wegens de crisis in Rusland in de tweede helft van 1998 niet mogelijk is geweest een omzetstijging op de Russische markt te bewerkstelligen. Gelet op de te verwachten verdere economische ontwikkelingen in Rusland is het ook onwaarschijnlijk dat in de toekomst op die markt aanzienlijke omzetstijgingen kunnen worden bereikt. Deze eerder pessimistische overwegingen kunnen ook worden gemaakt ten aanzien van de pogingen van Addinol Lube op andere markten, bijvoorbeeld in Azië, door te dringen. De in het vooruitzicht gestelde omzetstijgingen zullen derhalve meer dan waarschijnlijk niet door de uitvoer kunnen worden gehaald.

Er zijn ook nog andere aanwijzingen die een herstel van de levensvatbaarheid op lange termijn twijfelachtig maken.

1) Zoals nog uitvoeriger zal worden uiteengezet, dragen de investeerders 5 miljoen DEM bij aan de herstructureringskosten van 64,9 miljoen DEM. Aangezien elke steun beperkt moet blijven tot het strikt noodzakelijke minimum, moet de Commissie ervan uitgaan dat Addinol Lube alles in het werk heeft gesteld om haar bijdrage aan het herstructureringsplan te vergroten en daarom getracht heeft bijkomende financiering van banken of andere particuliere beleggers te verkrijgen. Wanneer men bedenkt dat Addinol Lube de schulden van Addinol Oud niet behoeft over te nemen en een bedrag van 59,9 miljoen DEM aan staatssteun ontvangt, valt moeilijk te begrijpen waarom de onderneming niet aan meer dan 5 miljoen DEM particulier kapitaal kan komen. Zelfs de in Oost-Duitsland vrij algemene terughoudendheid bij het verstrekken van leningen kan geen verklaring zijn voor de geringe bereidheid zich financieel te binden. Een winstgerichte belegger zoals een zakenbank zou aan een veelbelovende investering steeds participeren. Vergelijkbare gevallen in de nieuwe Duitse deelstaten hebben geleerd dat ook ondernemingen in moeilijkheden leningen van particuliere banken kunnen verkrijgen ([6]). De geringe geneigdheid van particuliere banken en andere financiële instellingen meer middelen ter beschikking te stellen, kan als een teken worden beschouwd dat zij twijfelen aan de toekomstperspectieven van de onderneming.

2) Het herstructureringsplan steunt in aanzienlijke mate op staatssteunmaatregelen, hetgeen betekent dat bij onvoorziene moeilijkheden hoogstwaarschijnlijk bijkomende steun zal moeten worden verleend. Gelet op die omstandigheden en de ontwikkelingen die zich tot dusver bij Addinol hebben voorgedaan, betwijfelt de Commissie of het beginsel dat dergelijke steun slechts één keer kan worden toegekend, in acht zal kunnen worden genomen.

Ook de door het adviesbureau Arthur D. Little op 16 oktober 1998 voorgelegde, geactualiseerde beoordeling van het herstructureringsplan, doet geen afbreuk aan deze inschatting. De onzekerheid met betrekking tot de omzetstijging wordt door deze studie bevestigd, doordat daarin wordt opgemerkt, dat Addinol Lube met haar eenzijdige gerichtheid op het segment motorolie rekening moet houden met slechte marktvooruitzichten. De in 1998 bereikte omzetstijging was deels te danken aan bijzondere omstandigheden, die zich in de toekomst niet opnieuw zullen voordoen. In de eerste plaats kon Addinol Lube in dat jaar de resterende olievoorraden van de oude raffinaderij verkopen en ten tweede zorgde de verkoop van basisolie van de raffinaderij Koramo Kolin AG aan derden eveneens voor een omzetstijging. Deze uitzonderlijke omstandigheden waren goed voor een deel van de omzet ter waarde van 13,1 miljoen DEM, waarvan 4,8 miljoen DEM voortkwam uit de verkoop van basisolie van Koramo Kolin AG. Volgens de studie van Arthur D. Little komen de geactualiseerde financiële resultaten voor het gehele jaar 1998 — deze uitzonderlijke omstandigheden buiten beschouwing gelaten — in grote lijnen overeen met de in het oorspronkelijke herstructureringsplan opgenomen cijfers. Bijgevolg blijven de hiervoor beschreven veronderstellingen geldig en moet de omzetstijging van Addinol Lube met 70 % nog volledig worden verwezenlijkt. De studie bevat geen aanwijzingen omtrent de kansen dat Addinol de beoogde omzetstijging daadwerkelijk bereikt.

Het feit dat Addinol in 1998 geen verlies heeft gemaakt is mede eraan te danken dat de onderneming kon profiteren van bijzondere omstandigheden zoals de verkoop van de oude olievoorraden van de Leuna-raffinaderij. Een bewijs dat Addinol Lube reeds opnieuw winstgevend zou zijn, is dit niet.

De geactualiseerde beoordeling van het herstructureringsplan bevat ook gegevens volgens welke Addinol Lube een kostendaling met 12 % bij de aankoop van grondstoffen bereikt heeft. Men zou op grond daarvan kunnen argumenteren dat de omzetstijging niet meer noodzakelijk is. De kostendaling is deels echter ook slechts tijdelijk, zoals bijvoorbeeld het betrekken van olie uit de oude voorraden van de Leuna-raffinaderij.

Tegen deze achtergrond is het bevreemdend dat aan het einde van de studie van Arthur D. Little wordt gesteld dat het zich toeleggen op oliemengactiviteiten nog steeds een verstandige en dergelijke strategie voor de ontwikkeling van Addinol Lube vormt. Dit standpunt neemt echter de twijfel van de Commissie aangaande de omzetstijging niet weg. In de studie noch in andere door Duitsland verstrekte gegevens worden overtuigende argumenten of afdoende bewijzen aangebracht waaruit zou blijken dat Addinol Lube deze stijging ook werkelijk kan bewerkstelligen. Dergelijke argumenten en bewijzen zijn evenwel noodzakelijk, omdat de uitgangspunten van het plan met betrekking tot de ont-

([6]) Bijvoorbeeld in de zaak Blema Kircheis, NN 157/97.

wikkeling van de onderneming in tegenspraak zijn met de huidige marktprognoses. Ook na afweging van alle in de geactualiseerde beoordeling van Arthur D. Little verwerkte gegevens blijft de Commissie van oordeel dat een herstel van de levensvatbaarheid van de onderneming op lange termijn niet gewaarborgd is.

De Commissie concludeert hieruit, dat aan deze voorwaarde van de kaderregeling niet voldaan is.

Evenredigheid van de steun met de kosten en baten van herstructurering

Het bedrag en de intensiteit van de steun moeten tot het voor de uitvoering van de herstructurering strikt noodzakelijke minimum worden beperkt en vanuit het standpunt van de Gemeenschap gezien, in verhouding staan tot de voordelen die ervan worden verwacht. Derhalve wordt van de begunstigden van de steun doorgaans verwacht, dat zij met eigen of bij particuliere financieringsinstellingen verkregen middelen een belangrijke bijdrage aan het herstructureringsplan leveren.

Zoals uit de onderstaande tabel blijkt, komt het bedrag van de aan Addinol Lube en Addinol Oud in het raam van het herstructureringsplan toegekende middelen overeen met het voor de herstructurering vereiste bedrag ([7]).

Aard van de middelen	Bedrag in miljoen DEM	Herstructureringsmaatregelen	Bedrag in miljoen DEM
Subsidies van de deelstaat Saksen-Anhalt (waaronder 12,85 miljoen DEM uit de Gemeinschaftsaufgabe)	29,95	Tijdelijk verder gebruik van de menginstallaties	5
Subsidies van de BvS	29,95	Investeringen	28,6
		Verliezen tot 2002	10,7
		Werkkapitaal	4,3
		Sluiting van de raffinaderij van Addinol Oud	11,3
Eigen kapitaal van de investeerders	1	Eigen kapitaal	1
Deelneming van de investeerders	4	Verkoopprijs van activa, de prijs voor Addinol Dienstleistungs GmbH inbegrepen	4
Totaal	64,9		64,9

De herstructureringskosten belopen in totaal 64,9 miljoen DEM, waarvan 53,6 miljoen DEM voor Addinol Lube en 11,3 miljoen DEM voor Addinol Oud. Een bedrag van 11,3 miljoen DEM wordt gebruikt voor de sluiting en afbraak van de oude raffinaderij en menginstallaties. Volgens de verklaringen van Duitsland verplichten de milieuvoorschriften tot afbraak van de oude installaties. De productie-eenheden (zowel de raffinaderij als de menginstallaties) van Addinol Oud worden onherroepelijk gesloten. In de 53,6 miljoen DEM voor de opvangvennootschap is het aan Addinol Oud uitgekeerde bedrag van 5 miljoen DEM begrepen. Dit bedrag is bestemd voor het verdere gebruik van de oude menginstallaties tot de rond einde 1999 verwachte voltooiing van de nieuwe installaties en moet derhalve aan Addinol Lube worden toegerekend ([8]). De investeerders brengen 5 miljoen DEM in de opvangvennootschap in. De eigen inbreng bedraagt derhalve 9,3 %.

De investeerders hebben zich ertoe verbonden de volgende verbintenissen na te komen: handhaving van 40 arbeidsplaatsen tot 31 december 2002 (op straffe van een boete van 4 170 DEM per maand voor elke niet-gehandhaafde arbeidsplaats), instandhouding van de bedrijfsactiviteiten tot minstens 31 december 2002 (op straffe van een boete ten bedrage van 20 % van de ontvangen staatsmiddelen) en betaling aan de staat van 80 % van de bij de verkoop van de onderneming vóór 31 december 2002 gemaakte winst.

Duitsland heeft betoogd dat door de toekenning van de steun niet alleen de 63 arbeidsplaatsen bij Addinol Lube, maar in totaal 250 arbeidsplaatsen in de regio worden behouden. De regio Merseburg, waar Addinol Lube is gevestigd, kent met 27 % een hogere werkloosheid dan andere regio's in de nieuwe Duitse deelstaten. De aangrenzende regio Sangerhausen heeft met 28,4 % het hoogste werkloosheidscijfer in de nieuwe Duitse deelstaten. Bijgevolg draagt te steun aan Addinol Lube er volgens Duitsland ook toe bij hoogwaardige arbeidsplaatsen te scheppen, waarmee enkele structurele problemen in de betrokken regio kunnen worden verzacht.

De inbreng van de investeerders ten belope van 9,3 % is buitengewoon gering, in het bijzonder wanneer men bedenkt dat Addinol in het verleden reeds verscheidene malen steun heeft ontvangen. Zelfs wanneer men er rekening mee houdt dat de investeerders die de meerderheid van de aandelen in handen hebben (76 %) particulieren zijn, kan een investeerdersinbreng van 9,3 % onmiskenbaar niet als aanzienlijk worden beschouwd. Addinol Lube is een opvangvennootschap die de oude schulden en verliezen van Addinol Oud niet heeft behoeven over te nemen. Het is een onderneming waarvoor met staatsmiddelen een nieuwe productie-eenheid ter waarde van 28,6 miljoen DEM wordt opgericht. Toch is Addinol Lube niet in staat bij particuliere financiële instellingen meer kapitaal los te krijgen.

In zijn brief van 4 november 1998 kondigt Duitsland aan dat de investeerders voornemens zijn hun inbreng tot 5 miljoen DEM op te trekken. De door Duitsland verleende steun zou met hetzelfde bedrag worden verminderd. Die bijkomende investeerdersinbreng dient door Philips Industrial Electronics, die de nieuwe menginstallatie moet bouwen, te worden gefi-

([7]) Bij de aanmelding en de inleiding van de procedure was in het herstructureringsconcept sprake van een vereist bedrag van 60,9 miljoen DEM, waarbij de staatssteun 59,9 miljoen DEM en de deelneming van de investeerders 1 miljoen DEM zouden bedragen. Inmiddels is gebleken dat de investeerders 4 miljoen DEM ter beschikking zullen stellen.

([8]) Tussen de BvS, Addinol Oud en Addinol Lube werd een saneringsovereenkomst gesloten, waarin de details betreffende de wijze van betaling van de steun en de verplichtingen van de investeerders beschreven zijn. Volgens de overeenkomst zal de curator van Addinol Oud 3,5 miljoen DEM bijdragen aan de afbraak van de oude productie-eenheden.

nancierd of gegarandeerd. Philips moet intern nog een beslissing over deze zaak nemen. Aangezien over de transactie nog geen definitief besluit is genomen, kan dit bedrag niet bij de investeerdersinbreng worden opgeteld. Deze maatregelen te elfder ure zijn ook niet geloofwaadig, daar Addinol Lube in het verleden veel tijd heeft gehad om de deelneming van investeerders te vergroten. Duitsland heeft de Commissie voorts medegedeeld dat Addinol Lube van […] (*) een lening van 500 000 DEM zal krijgen om in de periode vóór de beschikking van de Commissie de inkopen ten behoeve van de productie te financieren. Na goedkeuring van de steun door de Commissie zou dit bedrag nog kunnen worden verhoogd. De bijdrage van […] (*) kan nauwelijks als een bijdrage tot het herstructureringsplan worden beschouwd, aangezien het slechts om een kortlopende financiering gaat en niet in het financiële herstructureringsplan is opgenomen. Zo wordt bijvoorbeeld de steun niet dienovereenkomstig verminderd.

Bij de brief van 16 oktober 1998 voegde Duitsland een verslag van het adviesbureau Arthur D. Little, met een gewijzigde beoordeling van het herstructureringsplan voor Addinol Lube. Volgens dit verslag zal Addinol voor verliescompensatie een veel geringer bedrag dan 10,7 miljoen DEM nodig hebben. Duitsland heeft echter het toegezegde steunbedrag niet dienovereenkomstig verlaagd. In het herstructureringsplan werd voor verliescompensatie geen aan de daadwerkelijk ontstane verliezen aangepast maximumbedrag opgenomen. De Commissie moet er dan ook van uitgaan dat Duitsland een hoger bedrag zal uitbetalen dan de vereiste verliescompensatie. Bijgevolg is de steun niet tot het vereiste minimum beperkt.

Hieruit concludeert de Commissie dat aan deze voorwaarde van de kaderregeling niet is voldaan.

Aangezien aan twee van de voorwaarden van de kaderregeling niet voldaan is, kan de uitzonderingsbepaling van artikel 92, lid 3, onder c), van het EG-Verdrag niet worden toegepast op de steunmaatregelen ten bedrage van 59,9 miljoen DEM ten behoeve van Addinol Oud en Addinol Lube. De Duitse regering heeft de toestemming van de Commissie niet afgewacht om reeds een deel van het bedrag uit te betalen en is daardoor de krachtens artikel 93, lid 3, van het EG-Verdrag op haar rustende verplichtingen niet nagekomen. Dit geldt eveneens voor de reeds genoemde bedragen van 3 miljoen DEM ten gunste van Addinol Oud en van de bijkomende 4 miljoen DEM ten gunste van Addinol Oud, die in 1998 in de vorm van een rentedragende lening werden uitbetaald,

HEEFT DE VOLGENDE BESCHIKKING GEGEVEN:

Artikel 1

1. De op 28 oktober 1996 en 9 april 1997 aangemelde reddingssteun van Duitsland ten gunste van Addinol Mineralöl GmbH i.Gv. ten bedrage van 22 miljoen DEM is met de gemeenschappelijke markt verenigbaar.

2. De door Duitsland voorgenomen herstructureringssteun ten gunste van Addinol Mineralöl GmbH i.Gv. en Addinol Lube Oil GmbH & Co. KG ten bedrage van 40,05 miljoen DEM, die op 1 oktober 1997 en 18 februari 1998 werd aangemeld, is niet met de gemeenschappelijke markt verenigbaar.

3. De op 1 oktober 1997 en 18 februari 1998 aangemelde herstructureringssteun van Duitsland ten gunste van Addinol Mineralöl GmbH i.Gv. en Addinol Lube Oil GmbH & Co. KG ten bedrage van 7 miljoen DEM is niet met de gemeenschappelijke markt verenigbaar.

Artikel 2

1. Duitsland dient de vereiste maatregelen te nemen om de in artikel 1, lid 3, genoemde onwettige steun van de uiteindelijke en daadwerkelijke begunstigden terug te vorderen.

2. De terugvordering dient te geschieden overeenkomstig de procedures en voorschriften van het Duitse recht. De terug te vorderen bedragen worden vermeerderd met rente vanaf de datum waarop zij de begunstigden ter beschikking zijn gesteld. De rente wordt berekend op grond van de referentierentevoet welke voor de berekening van het netto subsidie-equivalent van regionale steun wordt gehanteerd.

Artikel 3

Duitsland deelt de Commissie binnen twee maanden vanaf de kennisgeving van deze beschikking mee welke maatregelen het heeft genomen om hieraan te voldoen.

Artikel 4

Deze beschikking is gericht tot de Bondsrepubliek Duitsland.

Gedaan te Brussel, 16 december 1998

Voor de Commissie
Karel VAN MIERT
Lid van de Commissie